

FIGYELŐ

Szépirodalom

SPIRÓ GYÖRGY: *Tavaszi Tárlat*

Spiró György legújabb regényének „hőse”, Fátray Gyula, a zsidó származású kispolgár a Rókusban vészeli át '56-ot, csak hallomásból értesül az „odakint” történekről. Spiró nem a forradalmi-ellenforradalmi megmozdulásokkal foglalkozik művében; Fátray kálváriáján keresztül mutatja be az időszakot, az októberi események előzményeit, következményeit, a rendszer egyik gyenge láncszemének életét, lelki rezdüléseit. Értelmetlen számon kérni a szerzőn, miért nem bővítette ki a történetet, hogy nagyregényben jelenítse meg az akkori állapotokat, mivel nem az volt a célja, hogy a lincselésekkel, az orosz tankokkal, a közhangulattal vagy az '57-es megtorlásokkal foglalkozzon, konkrétumokat vagy azok átíratait felsorakoztatva. Spiró a hatalom és a kiszolgáltatottság kapcsolatát boncolgatja, a megalkuvó, korlátolt, naiv ember karakterét formázza meg, és annak a társadalomban betöltött szerepére irányítja a figyelmet.

Már az első oldalak után kiderül, hogy Fátray valójában nem hős, csak az író nevezi így szatirikusan. A tutyimutyi, értelmetlen munkakört betöltő „aktatologató” mérnök, aki még arra sem képes, hogy hozzá való nőt vegyen el, gyermekeket neveljen és a nevét magyaríttassa, védőbukorokban az aranyerét műteti, miközben körülötte országos jelentőségű események zajlanak. Itt kezdődnek a karkai áthallások; érdekes párhuzamokat lehet vonni Fátray és Joseph K. alakja között. A szorgalmas, középpozícióban lévő hivatalnok, az első ránézésre példás magánéletet élő, szerény, becsületes férfi egyik pillanatról a másikra csapdába kerül, kipécézték. Üldözőbe veszik a rendszer gyáva és neveltséges bábjai, káderei, kiközökken a mindennapok monotonitásából, járja a bürokrácia útvesztőit, egy számára idegen hatalom hálójában vergődik, elveszíti a választás szabadságát. Fátray nem ismeri a törvényt, amikor pedig kezdi megismerni, nem ismeri el, így képtelen megvédeni magát. Ismerősei, rokoni elfordulnak tőle, sekélyes em-

beri kapcsolatainak köszönhetően családjában sem kap szeretetet, törődést, megértést, figyelmet. A végki-csengés persze más, mint *A perben*, az átlagos magyar mentalitáshoz igazított. Fátray ugyan megpróbál tiltakozni, mégsem lép át az élet határán, nem érez szégyent a meghurcoltatások miatt. Miután egy szerencsés véletlennek köszönhetően tisztázódik a helyzete, ott folytatja, ahol abbahagyta – bár fásultabb és bizalmatlanabb, mint korábban –, mentséget keres és talál embertársai, valamint saját viselkedésére, ezzel szentesítve a törvénytelen eljárást, ráadásul bevallja, hogy ő valószínűleg ugyanúgy cselekedett volna, mint azok, akiket eleinte megvetett álnokságukért.

Fátray vergődésein keresztül képet kapunk az ötvenes évekről, a gyárak, a munkások életéről, az akkori főváros bizonyos helyszíneiről, és bepillantunk a képzőművészeti élet kulisszái mögé. Fátrayné szűrőjén át Spiró nemcsak a munkások, hanem a művészek szemszögéből is láttatja a tárgyalt időszakot, az ominózus '57-es Tavaszi Tárlatot megelőző készülődést, a megnyitó után kibontakozó vitákat, a felelőségre vonásokat, a pozícióban lévők svihákságát. Nem véletlen, hogy a kötet a jelentős kiállításról, egy új korszak nyitányának reprezentatív eseményéről kapta a címét, hiszen az akkori május 1-jei „nem kötelező” felvo-

mulás is egyfajta tavaszi tárlatként értékelhető, ugyanolyan sereg-szemle, mint a művészeké, a köpönyegforgató stratégia mellett tett hitvallás.

A *Tavaszi Tárlat* nem poszt-szocialista lektűr, ahogyan Bazsányi Sándor írja az *ÉS*-ben megjelent recenziójában, jóval több annál. Nyelvezete ugyan egyszerű, néhol zsurnalisztikus és erősen kötődik az elmúlt időszak beszédmódjához, a sztori azonban éppen ettől a nyelvhasználatától válik kiábrándítóan igazzá, ironikussá, a „giccses fordulatok” pedig szükségesek a hősök jellembrázolásához.

DEBRECENI BOGLÁRKA

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2010,*
288 oldal, 2990 Ft)

LOVAS ILDIKÓ: *A kis kavics*

Két haláleset közti idő képezi a posztmodern történetformálást meghaladni kívánó regény történetében a múltat. A kezdőpontot, a történet időszámításának elejét a jégcsappal szíven szúrt katonai biztos halála adja, a végét pedig, ahonnan elkezdődik a főhős meséje, az iskola padlásán talált öngyilkosé, akinek oly ragyogóak a fogai, mint az igazgyöngy. Az elbeszélő – a tanítást jobb híján vállaló magányos